

Egy Krúdy-előfutár:

Sarolta gróf

Krúdy a század eleji magyar széppróza csodája. Mint minden csoda: lett. Csak úgy. Utánozni lehetetlen volt.

Hogy ő maga honnan nyerhetett ösztönzéseket — ennek felderítése az irodalomtörténet adóssága. Persze, nem hiszem, hogy az ilyen felderítő akció túl sok eredményt hozna; de talán mégis akadnak afféle apróságok, mint amilyenek alább következnek.

Egy teljesen elfeledett író, gróf Vay Sándor köteteit lapozva döbbenek rá, hogy a századvégen bizony akadtak, akik Krúdy-geztussal fogták meg a tollat. Fent nevezett író és gróf ilyen mondatokat ír a száz évvel ezelőtti ötvenes évekről: „Ma már sok olyan kúriának a mohos fedelén csurog be az eső, ahol (...) hajnali szürkületbe, hajnal piros hasadásába sirt bele a hegedű. Bajnokfű, összezugszorodott tormalével a kertekben. Rózsaszínes, szürös bogáncsot ingat a szél, és vadkomló kúszik az elvadult rózsatókére. (...) Fekete bodzavirág hajolt búsan a töredezett kerítésre. (...) A sirva vigadás duhaj lármája úgy hangzott, akárcsak egy keserű, vad halotti orgia“. Egy másik idézetünket maga Krúdy is vállalhatná: „Dániel, a Kossuth lapjának genialis vezércikkírója, nagy nőbarát volt. Asszony okozta azt is, hogy politikai pályája derékban tört ketté. De ne bolygassuk a sírok nyugalalmát. Vadrózsabokor befődté régen a kripták rácsát —

és a vérvörös, dércsüpte levelek késő őszben hullnak, hullanak alá. Mint megannyi vérző, reszkető, vonagló emberszibü.“

No, és a postakocsi. Mert hát „a XIX. század elején még a postillon járta. Négy ló egymás mellé fogva, elől az ötödik. Ezen ült a postillon. Cifra ruhája viritott, és amikor már közel érték a házat, az akkor divatos áriákat fújta postakürtjén. A tizes-húszas években divatozott a Wurst.“

És megvan gróf Vay Sándorban a Krúdytól is mindegyre felcsillanó kedély. Mert hát a korszak szerette a kedélyeskedést. a részeg például beteg számba ment, s európai frakkjának belső zsebében ott lapított a provinciális butykosban az orvosság. Im egy kedélyes ifjú: „K. Dezső egy kicsit beteges volt. Az áldott emlékü, néhai jó fiú mindig így jelezte a bene sonatibus állapotot. De azért ment minden, mint a karikacsapás. (Mármint az esküvőn, Sz. G.). Igaz, az esküvő előtt a sekrestyében, frakkja belső zsebéből előhúzott cognakos butykosból kínálta a papot, később még rászólt az orgonistára:

— Nem szeretem az ilyen csöndes esküvőt. Húzd rá, ... csak egy futamot legalább ... du-du-du ... kezdett rá, valami dallamot markírozva.

Elképedt a publikum, fent a chóruson az orgonista is. A csekélyke incidens azonban abban a még kedélyeskedést ösmerő korszakban nem tett semmit. Végbement az esküvő. Következett a dús lakoma. Dezsőnk itt már végképp sokat élvezvén a jóból, rámutat a meynaszonyra és odaszól a vőlegénynek:

— Reményilem ez a vén sárkány csak kibélette a frakkodat egy pár ezressel.

Virágkorát meghaladta már t. i. ő-nagysága, de ez a kijelentés mégis konszternálta egy kicsit a vendégkoszorút. Olyan konfúzió támadt, hogy V. Jancsi karja alá kapván K. Dezsőt, sietett vele elloholni a nászi vigasságból, mert egy lakodalomban mégis átalott párbajozni.

K. Dezsőnek volt egy híres mondása, beteges állapotában nyitott be vele a kompániába: Fiúk, végem van. El kell vennem Poropatics Izabellát, mert összes barátaim azt állítják: észbontóan csókol.

Persze, ez a tisztelt Poropatics Izabella sohasem létezett. Eppen úgy, mint sohasem volt egy százas K. Dezsőnek a zsebében. Ezt ő maga említette föl egyszer Sz.-éknál, amikor egy úr bűvészt mutatványokat produkált. Többek közt mindenki zsebéből kivett egy százas:

— Ez sifli — jegyezte meg Dezső flegmával —, de ha tausendkünstler vagy, sanzsiroz ki az én zseemből egy százasat.“

Jelentéktelen író gróf Vay Sándor, de jobb passzusaiiban „előrejelzi“ Krúdy Gyulát. Merész előfutár- vagy elődkeresési feltételezés volna ez, ha Krúdy nem ismerte, és nem becsülte volna gróf Vay Sándort. De ismerte. Tudta róla, például, hogy: nő. Igen, egyik (korai) írónőnk, igazi neve Vay Sarolta, álneve Sándor. Krúdy egy 1932-es tárcájában így emlékezik Sarolta grófra, avagy

(Folytatása a 6. oldalon)

Egy Krúdy-előfutár:

Sarolta gróf

(Folytatás az 5. oldalról)

Sándor grófnőre: „A feketekávé szakértője, Vay Sándor (Sarolta) grófnő, aki férfiruhában, vasalt nadrágban és félrecsapott keménykalapban járta itt egykor a világot, a jó feketekávéről ezt mondta:

— Többet kell neki tudni, mint a bornak. Még a legzavarosabb embert is meg kell okosítani neki.

Ugyanebből a szempontból Vay Sándor (Sarolta) kávékereskedő lett Fiumében...“

No, de csoda-e, hogy akinek lelki ügye az emberek okosítása, „...író is volt“ (szögezi le Krúdy) és „ugyanazért meglehetősen történetei voltak a kávékereskedelemtől:

— Az egyetlen üzlet, ahol nem lehet csalni, mert a jó kávékereskedő egyetlen harapásra megismeri mindazt a húszfajta kávé, ami a földön terem! — így beszélt Vay Sándor a régi belvárosi kávéházban, és a mai nemzedéket (a háború előtt), amely igazán divatba

hozta a kávéfogyasztást. Vay Sándor gróf tanítgatta a különböző kávék ízeire.“

Hogy miként vélekedett Krúdi a fér-fias grófnőről, mint íróról, az az emlékidéző tárcza komolykészen tisztelettudó derűjéből derül ki. Sarolta grófnőtől tanulni lehetett — fontos dolgokat.

„— Ismétlem — mondá Vay Sándor (Sarolta) gróf, (...) akkor volt minden rendben, amikor az emberek azon vitatkoztak, hogyan kell a jó feketét főzni...“

Az életnek apró, de fontos titka. Aki pedig titkokat tud — és Sarolta gróf a „minden rendben“ kávé kimérhető, lemérhető titkairól értekezett és oktatott —, attól tanulni lehet.

„— De azért kevés ember tud jó feketét főzni“ — hangzik a Krúdy tárcza utolsó mondata. Hogy ki mondja: Sarolta gróf vagy Krúdy Gyula, nem lehet tudni. Tény, hogy Krúdy vállalja ezt a mondatnyi „egybehangzást“.

Sose kívánjunk „előfutárnak“ a nagy utódtól melegebb elismerést, mint amilyen A gyomor őrómei című sorozatán dolgozó öreg Krúdy derűsen tisztelettudó, mondatnyi főhajtása Sarolta-Sándor gróf előtt.

IVÓ PÉTER